

Το CD-ROM "Le plus beau musée du monde" και οι εξελίξεις στις ηλεκτρονικές εκδόσεις Τέχνης

Σε πείσμα των απαισιοδόξων προβλέψεων για το μέλλον των CD-ROM, η ηλεκτρονική έκδοση πολιτιστικού περιεχομένου εκτός δικτύου γνωρίζει άνθιση, και η έκδοση που παρουσιάζεται στη συνέχεια αποτελεί μιαν απόδειξη. Ως μέσο διάθεσης του περιεχομένου, το CD-ROM προσφέρει στις ηλεκτρονικές εκδόσεις Τέχνης ένα σημαντικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις έντυπες, εξυπηρετώντας καλύτερα τις ανάγκες παρουσίασης των έργων χάρη στην αποθήκευση μεγάλου αριθμού και πολύ καλής ποιότητας εικόνων και τη χρήση και άλλων μέσων για την ανάδειξη του περιεχομένου, σε συνδυασμό με λειτουργίες πρόσβασης που ενεργοποιούνται από τον αναγνώστη. Τα προϊόντα ηλεκτρονικής έκδοσης Τέχνης όμως εξακολουθούν να έχουν μεγάλο κόστος παραγωγής, που δεν αντισταθμίζεται από το μέγεθος των πωλήσεων. Παράλληλα, η αγορά χαρακτηρίζεται από αστάθεια σε σχέση με εκείνη των εντύπων εκδόσεων, ενώ η παγκόσμια επιτυχία που γνώρισε το CD-ROM με τις συλλογές ζωγραφικής του μουσείου του Λούβρου από την πρώτη του κιάλας εμφάνιση, το 1994, αποτελεί εξαίρεση. Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών είναι οι συντελεστές των ηλεκτρονικών εκδόσεων Τέχνης να αναπτύσσουν "ορατηγικές" έκδοσης: χαρακτηριστικό παράδειγμα παρέχει η γαλλική Ένωση Μουσείων (Réunion des Musées Nationaux), η οποία, μεταξύ άλλων, συντονίζει και την ανάπτυξη του τομέα ηλεκτρονικών εκδόσεων για το σύνολο των γαλλικών κρατικών μουσείων. Η τυπολογία των ηλεκτρονικών εκδόσεων Τέχνης μοιάζει με μια σύνθετη εξίσωση, που ορίζεται από τις προτιμήσεις ενός μεγάλου κοινού ως προς την επιλογή, την παρουσίαση του περιεχομένου και τις συνοδευτικές λειτουργίες. Ας δούμε πώς αντιμετωπίζει αυτές τις προκλήσεις ένας μεγάλος γαλλικός εκδοτικός οίκος (ανάμεσα σ' εκείνους που έχουν δημιουργήσει τμήμα παραγωγής πολυμέσων): οι εκδόσεις Gallimard, και πώς διαφαίνονται οι τάσεις μέσα από την εφαρμογή που παρουσιάζεται στη συνέχεια.

Συντελεστές και κεντρική ιδέα της έκδοσης

Το CD-ROM *Le plus beau musée du monde* (Το πιο ωραίο μουσείο του κόσμου) αναπτύχθηκε με τη συνεργασία του τμήματος παραγωγής πολυμέσων του γαλλικού οργανισμού Τηλεπικοινωνιών France Telecom και της γαλλο-αμερικανικής εταιρείας Gyoza Media και κυκλοφόρησε τον Οκτώβριο του '98 από τις εκδόσεις Gallimard. Στην παγκόσμια ακτινοβολία διοργάνωση για τα νέα μέσα και τις ηλεκτρονικές εκδόσεις Milia (Κάννες, 9-12 Φεβρουαρίου '99) απέσπασε το χρυσό βραβείο (Milia d'or) και το πρώτο βραβείο της κριτικής επιτροπής στην κατηγορία των πολιτιστικών προϊόντων (Grand Prix du Jury). Διατίθεται προς το παρόν μόνο στα Γαλλικά, όμως τόσο οι διακρίσεις και τα χαρακτηριστικά του όσο και η πρόσφατη διεθνής επιτυχία του *Μικρού Πρίγκιπα* του ίδιου εκδοτικού οίκου (Gallimard, Gyoza Media, CD-ROM βασισμένο στο ομώνυμο βιβλίο) προδιαγράφουν μια διεθνή καριέρα. Περιεχόμενο του "πιο ωραίου μουσείου του κόσμου" αποτελεί μια συλλογή εκατόν πενήντα έργων τέχνης και αντικειμένων, από την προϊστορία μέχρι σήμερα και από όλες σχεδόν τις περιοχές της γης. Ανάμεσα τους ξεχωρίζουν έργα πολύ γνωστά, όπως η Μόνα Λίζα, ο Λοκρόντας και η Αφροδίτη της Μήλου, που συνθέτουν μαζί με τα υπόλοιπα ένα "νοητό" Μουσείο, χωρίς αναφορά σε υπαρκτό εκθετικό χώρο, σε αντιδιαστολή με συλλογές μουσείων σε άλλα CD-ROM. Διά μέσου των έργων αντιπροσωπεύονται γνωστοί και ανώνυμοι δημιουργοί, περίοδοι της ευρωπαϊκής τέχνης (αρχαία ελληνορωμαϊκή τέχνη, ιταλική Αναγέννηση, πρώιμη φλαμανδική ζωγραφική κ.ά.), καλλιτεχνικά κινήματα και τάσεις (φουτουρισμός, ποπ art, εξπρεσιονισμός κ.ά.), δείγματα του πολιτισμού άλλων ηπείρων (Ασία, Ν. Αμερική, Ωκεανία) όσο και ποικίλες εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας (γλυπτά, ψηφιδωτά, χειρόγραφα, κοσμήματα, vitrail, λατρευτικές μάσκες κ.ά.).

1. Η κύρια οθόνη επιλογής και οι προσβάσεις στα προσωπικά λεκωμάτια ("μουσεία"), τα παιχνίδια και τη σύνδεση με το Ίντερνετ, που εξυπηρετεί και την εκτύπωση των κειμένων. Το θέμα της ενότητας "Δοξασίες" (Croyances) συμβολίζεται στην οθόνη με το εικονίδιο σε συνδυασμό με χαρακτηριστικό σχέδιο, χρώμα και μουσικό θέμα.

Γνωριμία με το περιεχόμενο και προτάσεις δημιουργικής χρήσης

Η έκδοση προσφέρει στον αναγνώστη διαφορετικούς τρόπους εξοικείωσης με το περιεχόμενο, ενώ ταυτόχρονα θέτει στη διάθεσή του τα μέσα αξιοποίησής του για προσωπική χρήση. Τα έργα κατατάσσονται ως προς το απεικονιζόμενο θέμα σε οκτώ ενότητες (σε μετάφραση: Δοξασίες, Πρόσωπα, Εκφράσεις, Τόποι, Ζώα, Πράγματα, Γεγονότα, Αισθήσεις) που εμφανίζονται στην κεντρική οθόνη. Διαδεχονται η μια την άλλη, επιτρέποντας τη σταδιακή ανακάλυψη του περιεχομένου και το ξεφύλλισμα του συνόλου των έργων και εξυπηρετούν τις ανάγκες μιας πρώτης ανάγνωσης (εικ. 1).

Στο επόμενο επίπεδο τοποθετείται η αναλυ-

τική παρουσίαση των έργων σύμφωνα με καθορισμένο πρότυπο. Οι λειτουργίες αυτές περιλαμβάνουν εξερεύνηση της εικόνας του έργου με μεγέθυνση όλης της επιφάνειας, συγκριτική κλίμακα διαστάσεων, εικονογραφική ανάλυση, τόπο προέλευσης, χρονολόγηση και, τέλος, πληροφορίες για το πολιτιστικό υπόβαθρο δημιουργίας, τα ειδικά χαρακτηριστικά του έργου και την αιτιολόγηση της ένταξής του στη θεματική κατηγορία. Η επιλογή του μέσου απόδοσης (κειμένου, εικόνας ή συνδυασμού αφήγησης, κίνησης και εικόνας) εναρμονίζεται με το είδος της παρεχόμενης πληροφορίας (εικ. 2 α, β, γ, δ). Η παρουσίαση ολοκληρώνεται με παιχνίδια, βασισμένα στην εικόνα των έργων, για την εξάσκηση της παρατηρητικότητας και της μνήμης. Ξεχωρίζουν η επιλογή του σωστού χρώματος από μια προτεινόμενη παλέτα, τα παζλ και η το-

2. α, β, γ, δ. Ορισμένες από τις οθόνες παρουσίασης των έργων. Η κύρια οθόνη (2α), οι λεπτομέρειες της εικόνας του έργου (2β), τα συνοδευτικά κείμενα με επεξηγησικές όρων και δυνατότητα πρόσβασης στο ειδικό λεξιλόγιο (2γ) και η επιλογή ανάλυσης του έργου με χρήση αφήγησης και κίνησης (2δ).

4. α, β. Οι μορφές παρουσίασης των ευρετηρίων, η οθόνη γεωγραφικού ευρετηρίου, πρότυπο του θεματικού και χρονολογικού ευρετηρίου καθώς και της παρουσίασης των έργων ενός προσωπικού "μουσείου", όπου όμως ο χρήστης μπορεί να μετακινείται τα εικονίδια στη θέση που θέλει (4α). Πρότυπο οθόνες για τα ευρετήρια έργων και δημιουργών (4β).

ποθέτηση ενός στοιχείου στη σωστή θέση μέσα στη σύνθεση (εικ. 3 α, β).

Άμεση πρόσβαση στο σύνολο των παιχνιδιών για όσους αποζητούν αυτή την ευχαρίστηση ή για τους νεαρότερους αναγνώστες παρέχεται από την κεντρική οθόνη, ενώ υπάρχει ταυτόχρονα δυνατότητα ανάγνωσης των έργων ως προς μια από τις λειτουργίες παρουσίασης, όπως, για παράδειγμα, του συνόλου των αναλύσεων. Πέντε ειδή ευρετηρίων απεικονίζουν τη συνολική διευθέτηση του περιεχομένου και συγχρόνως επιτρέπουν την ανάγνωση με κριτήρια, εξυπηρετώντας την ανάγκη πρόσβασης σε συγκεκριμένες πληροφορίες. Το θεματικό ευρετήριο παρουσιάζει, με τη μορφή ψηφιδωτού εικονιδίων, τα έργα καθεμιάς από τις οκτώ θεματικές ενότητες, ενώ ο ίδιος τρόπος παρουσίασης χρησιμοποιείται για τη γεωγραφική και τη χρο-

νολογική κατάταξη των έργων.

Στα ευρετήρια έργων και καλλιτεχνών η αναζήτηση ξεκινά από το αρχικό γράμμα του τίτλου ή του ονόματος και οδηγεί στην εμφάνιση της εικόνας του έργου (εικ. 4 α, β). Για το σύνολο των έργων του CD-ROM παρέχεται δυνατότητα εκτύπωσης των κείμενων παρουσιάσεων (χωρίς τα επεξηγηματικά τους λήμματα) με μικρή εικόνα του έργου καθώς και αποθήκευση των αρχείων μέσα από συγκεκριμένο πρόγραμμα (Netscape Navigator, περιέχεται στο CD-ROM). Προσφέρεται ακόμη στον αναγνώστη η δυνατότητα δημιουργίας μιας προσωπικής συλλογής, ενός μικρού "μουσείου" που συγκεντρώνει έργα του CD-ROM με τη σειρά που προτιμά, συνδεδεμένα από τα δικά του σχόλια και σε συνδυασμό με ορισμένες από τις προκαθορισμένες λειτουργίες (μεγέθυνση, κείμενα παρουσίασης και αναλύσεις). Συνεπώς ο αναγνώστης γίνεται με τη σειρά του συγγραφέας περιεχομένου, χρησιμοποιώντας τα εργαλεία που βέβαιη στη διάθεση του η ηλεκτρονική έκδοσή.

Μαθητές, νεαροί φοιτητές και καθηγητές που χρησιμοποιούν το CD-ROM στο πλαίσιο ενός μαθήματος μπορούν να ανταλλάξουν τα "μουσεία" τους σε δίσκους ή μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Παράλληλα ένας σταθμός στο Ίντερνετ (www.plusbeauuseum.com) συμπληρώνει το CD-ROM συντονίζοντας ταυτόχρονα την επικοινωνιακή δραστηριότητα (εικ. 5). Οι χρήστες του CD-ROM μπορούν να δημοσιεύσουν τα "μουσεία" τους (ένα από τα δημοσιευμένα "μουσεία" με τίτλο "words and images" αναφέρεται στην εκφραστικότητα της αντιπαράθεσης κειμένου και εικόνας στα έργα τέχνης), ενώ εκείνοι που δεν το γνωρίζουν έχουν την ευκαιρία να πάρουν μια γεύση, και όλοι οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν μια επιλογή από ηλεκτρονικές εκθέσεις Μουσείων στο δίκτυο ή να καταθέσουν στο forum αυτό τις δικές τους απόψεις και σκέψεις για την τέχνη.

3. α, β. Δύο είδη παιχνιδιών, η επιλογή χρώματος (3α) και η τοποθέτηση μιας λεπτομέρειας στη σωστή θέση (3β).

Συμπεράσματα και προοπτικές

“Το πιο ωραίο Μουσείο του κόσμου” παρουσιάζει ορισμένα από τα χαρακτηριστικά των πολιτιστικών CD-ROM, όπως έγιναν γνωστά μέσα από επιτυχημένα παραδείγματα: ποιοτικό, πλούσιο περιεχόμενο και συνεπή γραφική αναπαράσταση των λειτουργιών, διαφορετικούς τρόπους ανάγνωσης που επιτρέπουν τόσο τη σταδιακή ανακάλυψη όσο και την εποπτεία του περιεχομένου και την αναζήτηση συγκεκριμένων πληροφοριών, εργονομικό σχεδιασμό. Η επιλογή του περιεχομένου γίνεται με κριτήριο της προτιμήσεως του μεγάλου κοινού και χαρακτηρίζεται από ευρύ πεδίο αναφοράς που λειτουργεί σαν ευχάριστη εισαγωγή στην παγκόσμια ιστορία της Τέχνης. Σε εκπαιδευτικό περιβάλλον προσφέρει ελευθερία συνδέσεων με αφορμή τα έργα και αναλλακτικά θέματα συζήτησης (μια μικρή εισαγωγή στη μουσειολογία ή τη μουσειακή τεκμηρίωση, ή ακόμη την ανάλυση της έννοιας του “νοητού μουσείου”), ενώ προσαρμόζεται στις μαθησιακές ανάγκες επιτρέποντας έναν προσωπικό ρυθμό μάθησης.

Παράλληλα περιключεί ενδιαφέρουσες προτάσεις αξιοποίησης του περιεχομένου χάρη στη δυνατότητα υπονηματισμού των έργων και τη δημιουργία λευκώματος προσωπικών επιλογών, όπως παρουσιάστηκαν στις πρώτες ηλεκτρονικές εκδόσεις Τέχνης (λειτουργίες τις οποίες παρείχε και το ελληνικό CD ROM *Κρητική Αναγέννηση*, από τις εταιρείες Multimedia Ηλεκτρονικές Εκδόσεις Λιβάνη και Pixel Libris, 1995). Στην παρούσα έκδοση όμως μεταβάλλονται σε λειτουργίες επικοινωνίας, επιτρέποντας την αλλαγή δεδομένων ανάμεσα στους χρήστες της ηλεκτρονικής έκδοσης, είτε εκτός δικτύου είτε στο Ίντερνετ. Συνεπώς συνεπώς άλλο ένα χαρακτηριστικό των ηλεκτρονικών εκδόσεων Τέχνης, και γενικότερα εκδόσεων πολιτιστικού περιεχομένου, τη διερεύνηση δηλαδή των ποικίλων δυνατοτήτων χρήσης των τεχνολογιών, όπως ο συνδυασμός διαφορετικών μέσων για τη διάθεση του περιεχομένου και της επιπτώσεις

του στο σχεδιασμό των εκδόσεων (ανάλογα παραδείγματα παρέχουν τα CD-ROM: *Musee d'Orsay, Visite virtuelle*, RMN, Montparnasse Museum, 1996; Kon-Tiki, Gyldendall, Kon-Tiki Museum, 1995).

Σκοπός των προτάσεων δημιουργικής χρήσης των νέων μέσων είναι τόσο η κάλυψη διαφορετικών αναγκών όσο και η αναζήτηση νέου κοινού για τα προϊόντα και της υπηρεσίας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στην κυρία Marie Leroy-Lena (Gallimard Multimedia/MLL Conseils) για την ευγενική παραχώρηση του CD-ROM *Le plus beau musée du monde*. Ζητώ συγγνώμη από τους αναγνώστες για το λάθος στο κείμενο του προηγούμενου τεύχους: στις δύο αναφορές στη σελίδα Ίντερνετ του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης (MoMA) το όνομά του κατά λάθος αντικαταστάθηκε με αυτό του Μητροπολιτικού Μουσείου της ίδιας πόλης (σελ. 93 και λέζοντα της εκ. 1).

Επικοινωνία: στη διεύθυνση του περιοδικού ή charatzo@aol.com

Κατερίνα Χαρατζοπούλου
Αρχαιολόγος, ειδικευμένη στην Τεκμηρίωση

Βιβλιογραφία

- Guimier-Sorbets, A.-M. "L'édition électronique dans le domaine de l'art", *La Revue du Musée des Arts et Métiers*, 24, Σεπτέμβριος 1996, σσ. 15-22 (κείμενο ανακοίνωσης στο συνέδριο ICHIM 97, Παρίσι).
- Herszberg, L. "Le marché des produits multimedia", in: *Proceedings of the Fourth International Conference on Hypermedia and Interactivity in Museums* (ICHIM 1997), Παρίσι 3-5 Σεπτεμβρίου 1997, σσ. 13-17.
- Liestö, G. "Multiplication and the Design of Hypermedia Documents", in: D. Bearman (ed.), *Proceedings of the Third International Conference on Hypermedia and Interactivity in Museums* (ICHIM/MCN 1995), San Diego 9-13 Οκτωβρίου 1995, σσ. 235-247.
- Paqueli, N. "L'édition et les supports multimédias. Marchés et perspectives", Παρίσι 1993.
- Pognant P., C. Scholl, *Les CD-ROM cultures*, Παρίσι 1996.
- Sams, P.S. "The Evolving State of the Art CD-ROM: The National Museum of American Art and Les Impressionnistes, Archives and Museum Informatics, vol. 12:1, σσ. 3-16.

5. Από το σταθμό στο Ίντερνετ που λειτουργεί συμπληρώνοντας το CD-ROM.